

Хмельницький національний університет
Факультет інженерії, транспорту та архітектури
Кафедра трибології, автомобілів та матеріалознавства

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до дипломної роботи бакалавра

Галузь знань 27 – Транспорт
Спеціальність – 274 Автомобільний транспорт
Рівень вищої освіти – Перший бакалаврський
Освітньо-професійна програма – Автомобільний транспорт

на тему: «Розробка конструкції стенда для дослідження експлуатаційних характеристик рульового керування автомобіля з підсилювачем»

Шифр: ДРАТТАМ 23.20111.000. ПЗ

Виконав студент 3 курсу, група АТс -20-2 Дмитро ОНІЩУК

Керівник роботи к.т.н., доц. Олег БАБАК

До захисту допускаю:
Зав. кафедри ТАМ Олександр ДИХА
9 06 2023 р.

Хмельницький, 2023 р.

РЕФЕРАТ

У рамках випускної кваліфікаційної роботи бакалавра запропонована розробка конструкції стенда для дослідження експлуатаційних характеристик рульового керування з підсилювачем.

Грунтуючись на великому переліку літературних джерел, а також на проведеному аналізі вітчизняного та закордонного ринків, що існують патентів і корисних моделей, автором роботи була спроектована конструкція стенда для дослідження експлуатаційних характеристик рульового керування з підсилювачем.

У графічному середовищі Solidworks була змодельовано 3D модель стенда. Складальні креслення конструкції виконані в графічному редакторі Компас-3D.

Випускна робота бакалавра (ВРБ) складається із чотирьох розділів.

У першому розділі розглянуті конструкції підсилювачів рульового керування.

У другому розділі запропоноване технічне завдання, технічна пропозиція на розроблювальну конструкцію.

У третьому розділі розглянуті конструктивні особливості досліджуваного підсилювача рульового керування, визначені параметри для оцінки експлуатаційних характеристик гідро підсилювача керма (ГПК) і розроблені методичні вказівки по виконанню робіт на стенді.

У четвертому розділі наведений розрахунок економічної ефективності проєктованої конструкції.

Випускна кваліфікаційна робота складається з 52 сторінок, і містить у собі 24 ілюстрації, 3 таблиці, 20 джерел, 1 додаток.

Ключеві слова: РУЛЬКЕ КЕРУВАННЯ, ПІДСИЛЮВАЧ КЕРМА,
ДОСЛІДНА УСТАНОВКА, ЕКСПЛУАТА

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет інженерії, транспорту та архітектури

Кафедра трибології, автомобілів та матеріалознавства

Галузь знань 27 – Транспорт

Спеціальність – 274 Автомобільний транспорт

Рівень вищої освіти – Перший бакалаврський

Світньо-професійна програма – Автомобільний транспорт

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри ТАМ

проф. д.т.н. Духа О.В.

7 червня 2023 року

ЗАВДАННЯ НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Онцанку Дмитру Сергійовичу

Прізвище, ім'я, по-батькові

1. Тема проекту (роботи) _____

«Розробка конструкції стенда для дослідження експлуатаційних характеристик рульового керування автомобіля з підсилювачем»

керівник проекту (роботи) Бабах Олег Петрович к.т.н., доцент

Прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання

Затверджено наказом університету від 01 червня 2023р. № 26(5)

2. Строк подання студентом проекту на кафедру 10 червня 2023 року

3. Вихідні дані до проекту (роботи) Матеріали практики; робочі креслення досліджуваних деталей; нормативно – технологічна документація по розбиранню, дефектації, складанню і регулюванню вузла тертя; вимоги з охорони праці і безпеки роботи при виконанні ремонтних робіт; техніка – економічні показники роботи підприємства.

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. Аналіз стану питання; 2 Розробка конструкції стенда для дослідження експлуатаційних характеристик рульового керування з підсилювачем; 3 Технологічний процес; 4 Розрахунок ефективності спроектованої конструкції

5. Перелік графічного матеріалу (із зазначенням обов'язкових креслень) _____

Графічна частина роботи представлена у вигляді презентації на слайдах

ту повноти щодо роботи, генерованого
кості:

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

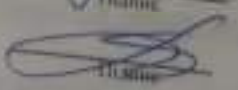
КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Прим.
1	<i>Літературний огляд</i>	<i>15.05.2023</i>	
2	<i>Технологічний розділ</i>	<i>25.05.2023</i>	
3	<i>Конструкторський розділ</i>	<i>30.05.2023</i>	
4	<i>Оформлення розрахунково-пояснювальної записки</i>	<i>2.06.2023</i>	
5	<i>Оформлення презентації бакалаврської роботи</i>	<i>5.06.2023</i>	
6	<i>Нормоконтроль магістерської роботи</i>	<i>9.06.2023</i>	
7	<i>Підписання розділів. Затвердження дати захисту</i>	<i>10.06.2023</i>	

Студент

Підпис

Керівник проекту (роботи)

Підпис

Дмитру ОНІЩУК
Ініціал, прізвище

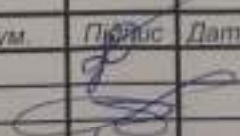
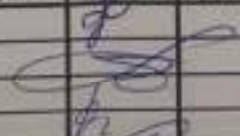
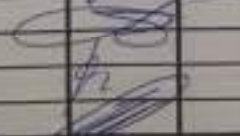
Олег БАБАК
Ініціал, прізвище

З
Р
Л
Р
Н
З

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
1 АНАЛІЗ СТАНУ ПИТАННЯ.....	7
2 РОЗРОБКА КОНСТРУКЦІЇ СТЕНДА ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКСПЛУАТАЦІЙНИХ ХАРАКТЕРИСТИК РУЛЬОВОГО КЕРУВАННЯ З ПІДСИЛЮВАЧЕМ.....	13
2.1 Технічне завдання на проектування стенда.....	13
2.2 Технічна пропозиція.....	15
3 ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПРОЦЕС.....	30
3.1 Конструктивні особливості досліджуваного підсилювача рульового керування.....	30
3.2 Оцінка експлуатаційних характеристик ГПК.....	36
3.3 Методичні вказівки по виконанню робіт на стенді.....	39
4 РОЗРАХУНОК ЕФЕКТИВНОСТІ СПРОЕКТОВАНОЇ КОНСТРУКЦІЇ.....	42
4.1 Визначення собівартості виготовлення.....	42
4.2 Визначення витрат на заробітну плату.....	44
4.3 Визначення витрат на утримання й експлуатацію устаткування.....	45
4.4 Визначення загальних витрат на виготовлення конструкції.....	48
ВИСНОВОК.....	49
СПИСОК ВИКОРИСТОВУВАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	50
ДОДАТКИ.....	52

ДРАТТАМ 23.20111.000 ПЗ

Змн	Арк	№ докум.	Підпис	Дат				
Розроб		Оніщук			<i>Розробка конструкції стенда для дослідження експлуатаційних характеристик рульового керування автомобіля з підсилювачем</i>	Літ	Арк	Аркушів
Перевір		Бабак					4	52
Реценз.						ХНУ група АТс 20-2		
Н. Контр.		Рудик						
Затверд.		Діха						

умови, що ускладнюють поворот коліс. Сучасні ГПК забезпечують зниження коефіцієнта підсилення моменту в міру підвищення швидкості руху автомобіля, при цьому в міру підвищення швидкості кермо стає «важче», що позитивно позначається на безпеці автомобіля.

Конструкції ГПК досить різноманітні і, насамперед, відрізняються компонуванням його елементів:

–роздільне розміщення кермового механізму (КМ), розподільника (Р) і силового циліндра (СЦ);

–розміщення в одному блоці КМ, Р и СЦ;

–розміщення в одному блоці КМ, Р и окремо виконаний СЦ;

–окремо виконаний КМ і в єдиному блоці Р и СЦ.

Електрогідравлічні підсилювачі керма (ЕГПК) мають привод насоса від електромотора. У цьому випадку виключається пасова передача не дуже надійна і потребує контролю та регулювань. Автоматичне включення електромотора тільки при виникненні необхідності посилення моменту на кермовому колесі дозволяє заощаджувати затрачувану на привод насоса енергію і підвищує паливну економічність автомобіля.

В електричних підсилювачах керма (ЕПК) силовим елементом є електродвигун, керований мікропроцесорною схемою на основі сигналів від датчиків кута повороту керма і моменту опору його повороту, а також частоти обертання колінвала двигуна і швидкості руху автомобіля.

Електропідсилювач керма має ряд переваг у порівнянні з ГПК: зручність регулювання характеристик рульового керування; інформативність рульового керування; висока надійність конструкції через відсутність гідравлічної системи; економія палива (зниження витрати палива до 0,5 л. на 100 км).

Виділяють дві основні схеми компонування електропідсилювача рульового керування:

- зусилля електричного двигуна передається на вал кермового колеса;

									Арк.
									8
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата	ДРАТТАМ 23 2011. 000 ПЗ				

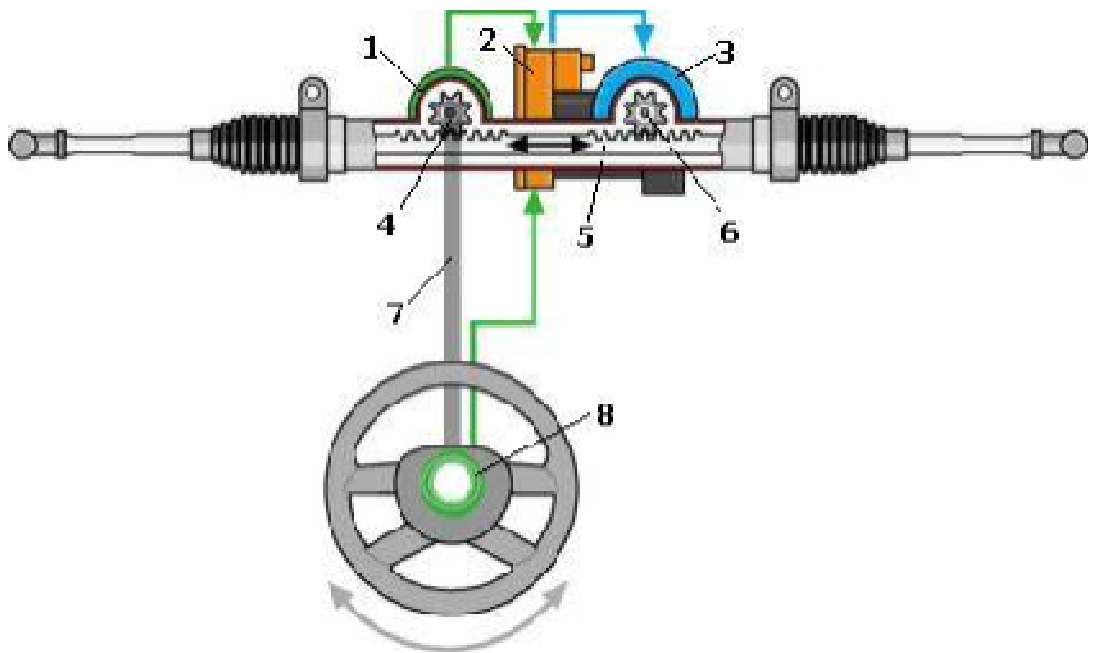
- зусилля електричного двигуна передається на рейку кермового механізму.

Найбільш затребуваний електропідсилювач із приводом на кермову рейку електромеханічний підсилювач рульового керування.

Відомими конструкціями такого підсилювача є:

електромеханічний підсилювач керма із двома шестірнями (рис.1.1);

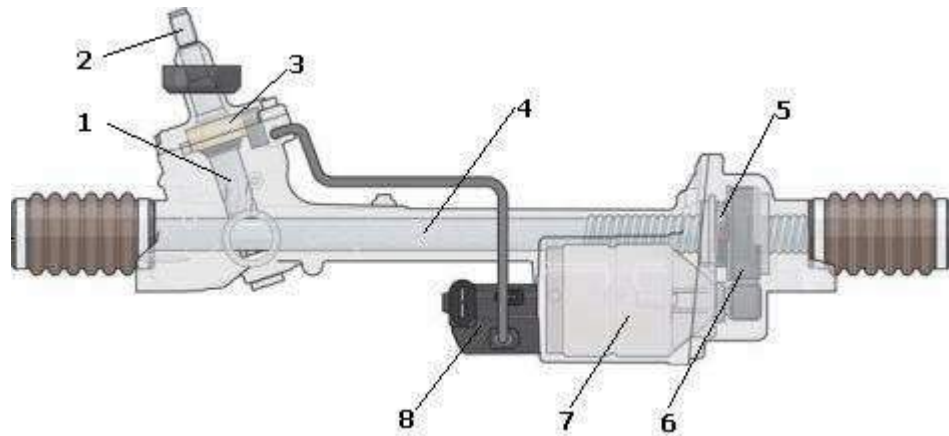
електромеханічний підсилювач керма з паралельним приводом (рис. 1.2).

1 – корпус рейкового КМ; 2 – електронний блок; 3 – електродвигун; 4 – шестірня підсилювача; 5 – рейка; 6 – шестірня кермового механізму; 7 – вал керма; 8 – датчики моменту і кута повороту керма

Рисунок 1.1 – Схема ЕПК із двома шестірнями

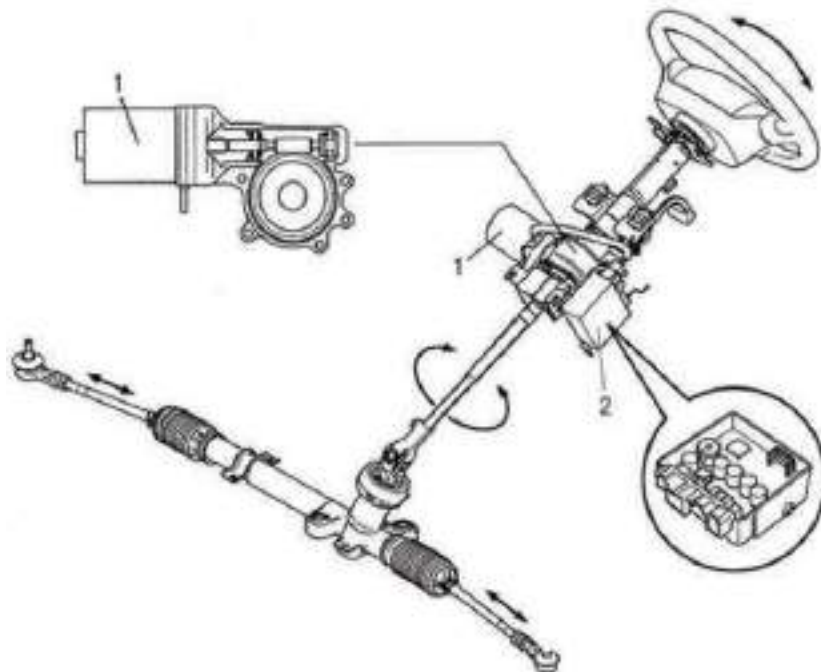
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата

1 – вал із шестірнею КМ; 2 – вал керма; 3 – датчики моменту і кута повороту; 4 – рейка КМ; 5 – гайка на циркулюючих кульках; 6 – передача ремінна; 7 – електричний двигун; 8 – електронний блок керування

Рисунок 1.2 – Схема ЕПК з паралельним приводом

Електропідсилювач часто розташовують на валу керма (рис. 1.3, 1.4), що дозволяє використовувати звичайний кермовий механізм.

1 – електродвигун із черв'ячним механізмом; 2 – електронний блок

Рисунок 1.3 – Варіант компонування ЕПК на валу керма

Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата

створюється крутний момент, необхідний для повернення коліс у середнє положення після здійснення повороту;

– забезпечення середнього положення коліс автомобіля - у цьому режимі роботи електронним блоком керування подаються відповідні сигнали, що перешкоджають відхиленню коліс від прямолінійного положення при впливі на автомобіль таких факторів, як бічний вітер, різниця тиску в шинах і т.д. Тобто система робить коректування положення коліс, і як наслідок, траєкторії руху автомобіля.

Відмінність режимів роботи ЕПК обумовлене різною комбінацією сигналів датчиків. Наприклад, при повороті автомобіля на електронний блок надходять сигнали з датчиків крутного моменту і кута повороту керма, а в режимі забезпечення середнього положення коліс – тільки з датчика моменту, оскільки кермо при прямолінійному русі автомобіля не повертається.

Рульове керування відіграє важливу роль у забезпеченні безпеки автомобіля, тому необхідно мати чітку уяву про вплив експлуатаційних характеристик рульового керування на експлуатаційні властивості автомобіля і розуміти залежності цих характеристик від конструктивних особливостей рульового керування. При наявності в конструкції рульового керування підсилювача потрібно володіти методами контролю його технічного стану, що забезпечує своєчасне попередження і усунення відмов, і безаварійну роботу автомобіля.

					<i>ДРАТТАМ 23 2011. 000 ПЗ</i>	<i>Арк.</i>
<i>Змн.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>		12

На першому етапі конструювання стенда необхідно виконати вибір гідравлічного підсилювача по наступних основних критеріях: низька ціна і прийнятна якість.

При проведенні аналізу вітчизняного і закордонного ринків було знайдено два гідравлічні підсилювачі різних марок:

гідропідсилювач рульового керування фірми ZTF (країна виробництва Німеччина) (рис.2.2);

гідропідсилювач рульового керування фірми ABRO (країна виробництва США) (рис.2.3).

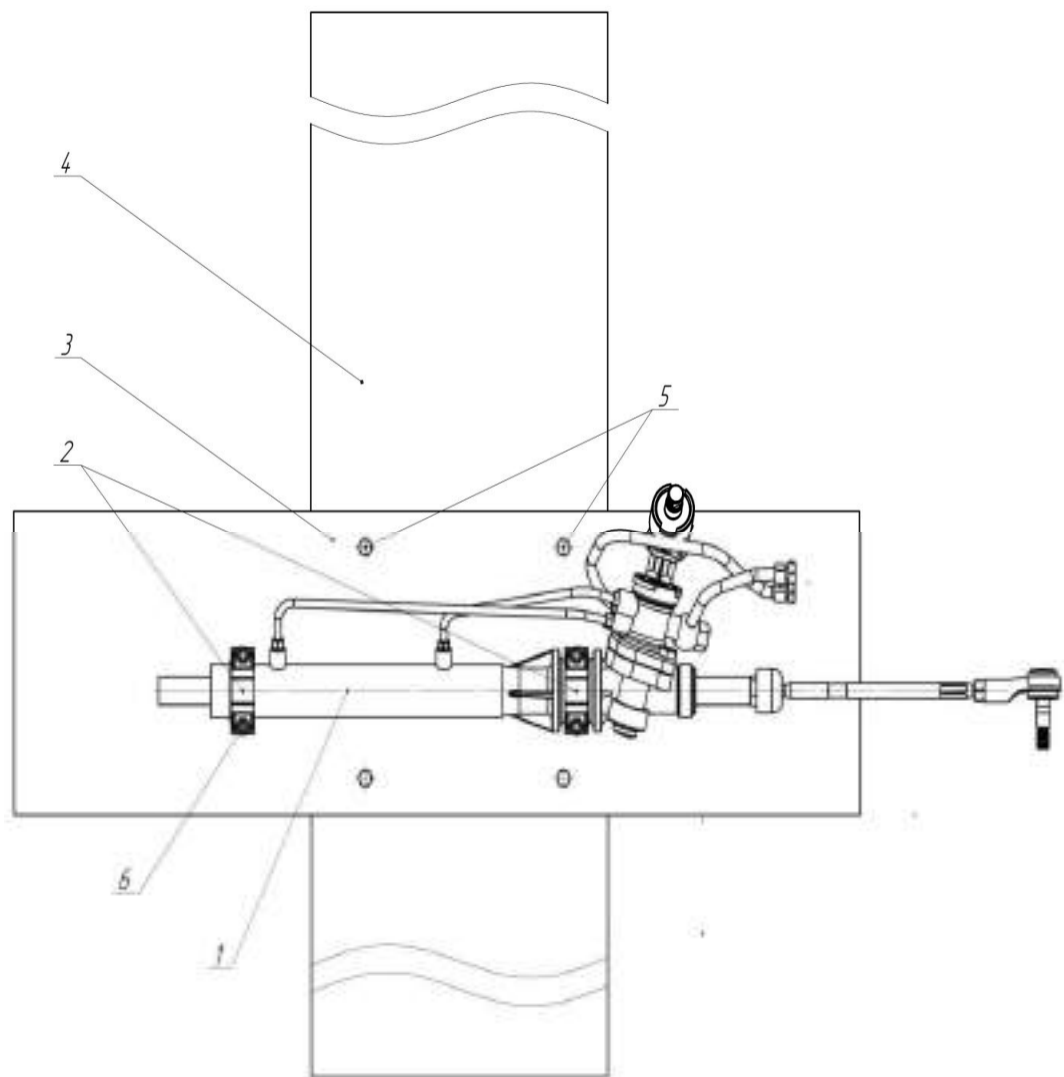
Рисунок 2.2 – Гідропідсилювач виробництва ZTF

Рисунок 2.3– Гідропідсилювач виробництва ABRO

					<i>ДРАТТАМ 23 20111. 000 ПЗ</i>	<i>Арк.</i>
						18
<i>Змн.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>		

Вибираємо гідропідсилювач рульового керування виробництва ZTF за оптимальну ціну, високу якість складання і гарні відкликання серед покупців.

На наступному етапі необхідно визначитися з місцем і способом кріплення гідропідсилювача. Гідропідсилювач буде кріпитися на металевий лист із розмірами 910x250x5 за допомогою скоб, що входять у комплект поставки з гідропідсилювачем (рис. 2.4). Металевий лист кріпиться на дюбель-цвяхи до колони.

1 – ГПК; 2 – скоба; 3 – лист металевий; 4 – колона; 5 – дюбель-цвях; 6 – гайка кріплення

Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата

ДРАТТАМ 23 2011. 000 ПЗ

Арк.

19

Рисунок 2.4 – Кріплення гідروпідсилювача на колоні

На наступному етапі проектування стенда необхідно виконати підбір передньої стійки легкового автомобіля в зборі.

Провівши аналіз вітчизняного і закордонного ринків було знайдено дві телескопічні стійки різних марок з різною якістю і вартістю:

стійка телескопічна передньої підвіски в зборі АСОМИ (рис.2.5);

стійка телескопічна передньої підвіски в зборі SS20 (рис.2.6).

Рисунок 2.5 – Вузол передньої підвіски в зборі АСОМИ

					ДРАТТАМ 23 20111. 000 ПЗ	Арк.
						20
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

Перевагами є:

- простота конструкції;
- більші крутні моменти;
- малі габарити.

Недоліками є:

- = малі частоти обертання;
- = невисокі величини тиску до 21 МПа.

Відповідно до вимог технічного завдання, вибираємо насос шестеренний НШ-32 (рис.2.11).

Рисунок 2.11 – Насос шестеренний НШ-32

Насос шестеренний НШ-32 призначений для нагнітання робочої гідравлічної рідини в гідравлічних системах тракторів, навантажувачів, автомобілів, сільськогосподарських, комунальних, будівельно-дорожніх і агрегатуємих із двигунами тракторів, машин і ін.

На наступному етапі конструкторської роботи необхідно визначитися з типом передачі. Передачі розрізняють ланцюгові і пасові.

Пасова передача – механізм, що здійснює передачу обертового руху за допомогою ременя, що охоплює закріплені на валах шківи. Приводний пас, будучи проміжним гнучким зв'язком, передає крутний момент із провідного

					<i>ДРАТТАМ 23 2011. 000 ПЗ</i>	<i>Арк.</i>
						24
<i>Змн.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>		

Привод у складі електричного двигуна і гідромотора конструктивно будуть установлені на двотавр №18 довжиною 1000 мм (рис. 2.12).

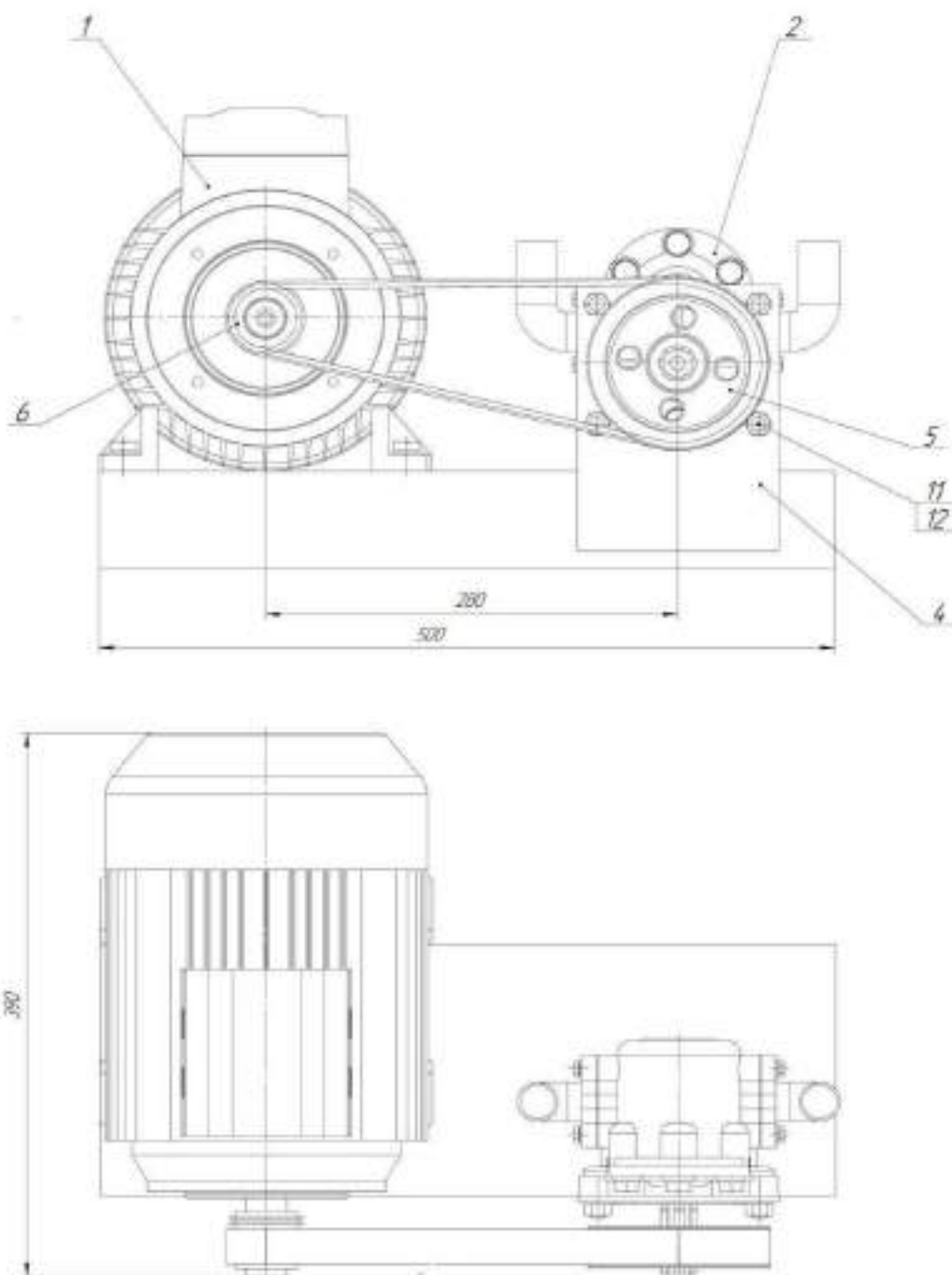

Рисунок 2.12 – Привід у зборі

Наступним етапом буде підбір частотного регулятора.

Частотний перетворювач служить для перетворення мережевого трифазного або однофазного змінного струму частотою 50 (60) Гц у трифазний струм частотою до 400 Гц. Частотні перетворювачі застосовують

Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата

ДРАТТАМ 23 2011. 000 ПЗ

Арк.

26

Рисунок 2.14 – Стенд в зборі

					ДРАТТАМ 23 20111. 000 ПЗ	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		28

3 ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПРОЦЕС

3.1 Конструктивні особливості досліджуваного підсилювача рульового керування

У роботі пропонується досліджувати гідравлічний підсилювач керма типу «рейка – шестірня» з тангенціальним золотниковим пристроєм. Ця конструкція на даний момент найбільше широко використовується в передньоприводних легкових автомобілях, схематичний пристрій кермового механізму показано на рис. 3.1. Слід мати на увазі, що конструктивне виконання ГПК може бути досить різноманітним, зберігаючи загальні принципи їх роботи. Вид ГПК у розрізі автомобіля Honda показано на рис. 3.2, там же показана шестірня кермового механізму із зовнішньою обоймою золотника і торсіоном, і окремо – тангенціальний золотник.

1 – корпус; 2 – шток-рейка; 3 – шестірня; 4 – кермова тяга; 5 – шліцевий хвостовик тангенціального золотника; 6 – поршень силового циліндра; 7 – ущільнення поршня; 8 – корпус ущільнення штока; 9 – ущільнювальні

					<i>ДРАТТАМ 23 2011. 000 ПЗ</i>	<i>Арк.</i>
						29
<i>Змн.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>		

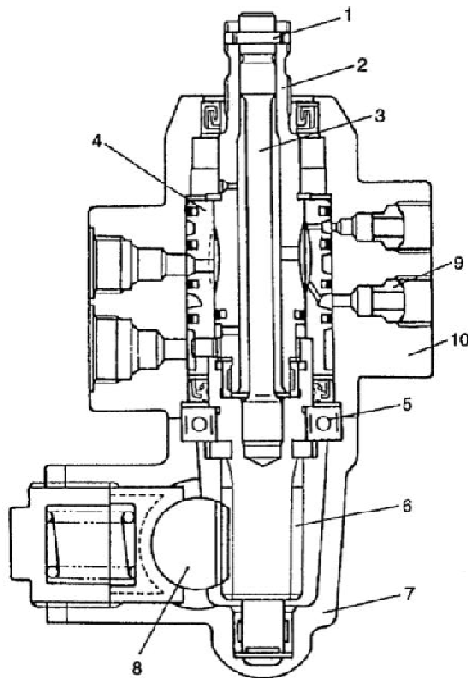
кільця; 10 – стопорне кільце; 11 – втулка; 12 – штуцери сталевих трубок; 13–
ущільнення штока; 14 – гофрований чохол

Рисунок 3.1 – Рейковий кермовий механізм із гідропідсилувачем

Рисунок 3.2 – Гідропідсилувач автомобіля Honda

Взаємодія елементів ГПК можна зрозуміти з рис.3.3.

1 – штифт; 2 – золотник; 3 – торсіон; 4 – обойма золотника; 5 –
підшипник; 6 – шестірня; 7 – корпус кермового механізму; 8 – зубчаста рейка

Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата

ДРАТТАМ 23 2011. 000 ПЗ

Арк.

30

і шток гідроциліндра; 9. – конусні вставки кріплення трубок; 10 – корпус розподільника

Рисунок 3.3 – Пристрій ГПК

Штифт 1 замикає золотник 2 з торсіоном 3, пов'язаним із шестірнею кермового механізму 6, що обертається в кульковому підшипнику 5 і роликовому підшипнику, установленому в корпусі кермового механізму 7. Обойма золотника 4 перебуває в циліндричній проточці корпусу 10. На зовнішній поверхні обойми 4 виконано чотири канавки для пропуску масла і чотири канавки під ущільнювальні кільця, що виключають перетікання масла уздовж осі обойми. Канавки для перетікання масла повідомляються з радіальними отворами в корпусі 10, забезпечуючи підведення масла від насоса і злив масла в бачок (на рис.3.3 ліворуч) і подачу масла в порожнині силового циліндра (на рис.3.3 праворуч).

Шестірня 6 перебуває в зачепленні із зубами рейки 8, що є штоком гідроциліндра, яка притискається до шестірні пружиною через опорний черевик. Золотник може провертатися щодо обойми тільки на кут передбаченої максимальної деформації торсіона, після чого за рахунок механічного контакту деталей золотник і обойма починають обертатися як одне ціле (на схемі елементи сполучення не показані). Це необхідно для забезпечення можливості керування автомобілем при непрацюючому ГПК.

На зовнішній поверхні золотника і внутрішньої поверхні обойми виконані поздовжні канавки для перетікання масла. У ситуації, коли водій не повертає кермо і не прикладає зусилля обертання до кермового колеса, торсіон перебуває в ненавантаженому стані і канавки золотника та обойми розташовуються відносно один одного, як це показане на лівій частині рис.3.4.

Масло від насоса через радіальне свердління в корпусі ГПК надходить у канавку на зовнішній поверхні обойми, а з неї через чотири отвори

									Арк.
									31
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата	ДРАТТАМ 23 2011. 000 ПЗ				

необхідність стабілізації продуктивності насоса, точніше - подачі масла до силового циліндра. Це дозволяє стабілізувати роботу ГПК, що підвищує зручність рульового керування і безпека автомобіля.

Принцип регулювання потоків рідини в ГПК пояснюється на рис.3.5. Масло від насоса надходить у порожнину В і через отвір у перегородці перетікає в порожнину А і далі в розподільник, який може перебувати в режимі постійного положення керма та у режимі повороту керма. У режимі постійного положення керма тиск у порожнині А мало, оскільки в розподільнику рідина перетікає через канавки в обоймі та золотнику в бачок. Якщо двигун працює на високих обертах і насос подає багато рідини, тиск у порожнині В перед дроселюючим отвором зростає і пропускний клапан відходить убік деформуємої пружини, відкриваючи щілину для перетікання рідини в бачок.

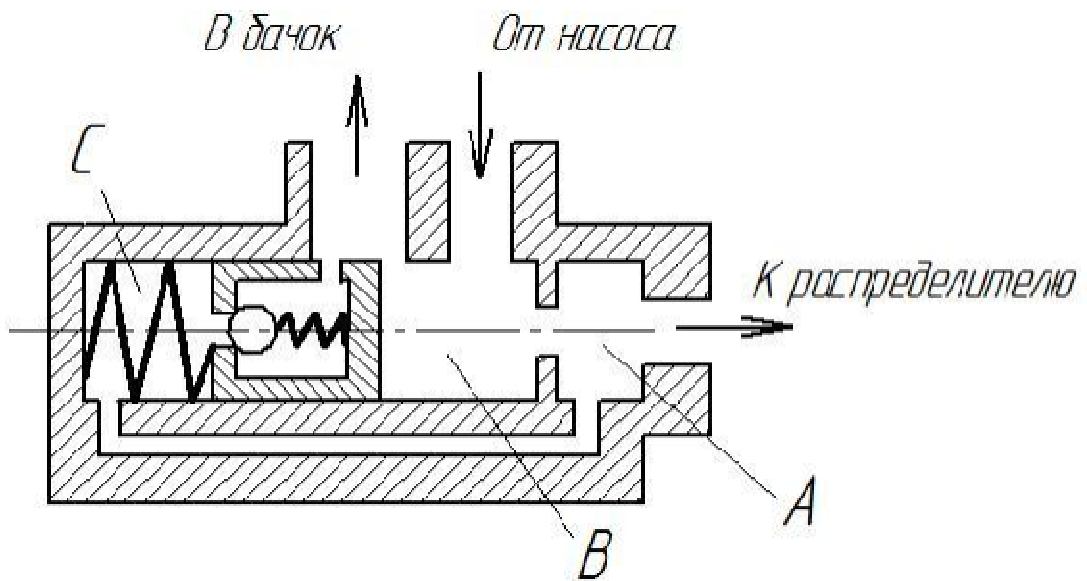

Рисунок 3.5 – Схема регулювання потоку рідини в ГПК

У режимі повороту керма і керованих коліс рідина подається в силовий циліндр, тиск у порожнині А зростає і по каналу передається в порожнину С, пропускний клапан пересувається, утрудняючи перепуск масла в бачок і в такий спосіб забезпечуючи необхідний тиск. При повороті керма на малих обертах двигуна клапан може бути закритий повністю.

порожнину А і до розподільника, зменшується, а це зменшує ефект посилення ГПК, тобто кермо автомобіля на великій швидкості стає «важчим».

Є більш складні конструкції регулюючих пристроїв, що містять плунжери, що автоматично повертають торсіон у протилежному напрямку повороту керма (рис. 3.7). Робота плунжерів управляється електромагнітним клапаном, пов'язаним з електричним спідометром автомобіля.

Рисунок 3.7 – Золотник із плунжерами та електромагнітний клапан ГПК

Насоси з електричним приводом мають незалежну від частоти обертання колінчатого вала двигуна продуктивність і не вимагають регулювання потоку рідини, що подається в ГПК, що забезпечує сталість швидкості виконання повороту керма. Ефект «важкого» керма при високій швидкості автомобіля може досягатися зменшенням частоти обертання вала електродвигуна.

3.2 Оцінка експлуатаційних характеристик ГПК

Ефективність дії ГПК проявляється в його здатності зменшувати прикладене до кермового колеса зусилля $P_{рк}$, що характеризує опір повороту

										Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата	ДРАТТАМ 23 2011. 000 ПЗ					35

Графік зміни $\rho=f(P_{pk})$ може залежати і від кута повороту кермового колеса, якщо кермовий механізм має змінне передаточне число. У цьому випадку слід проводити випробування ГПК не тільки при положенні керма, відповідному до прямолінійного руху автомобіля, але й інших положеннях.

Чутливість дії підсилювача характеризується кутом повороту кермового колеса, при якому підсилювач включається в роботу. Випробування чутливості можуть бути сполучені з визначенням тиску початку спрацьовування запобіжного клапана в гідравлічній системі ГПК. Результати випробувань представляють графіком наростання тиску до свого граничного значення в порожнинах силового циліндра в міру збільшення кута повороту кермового колеса вправо та уліво при застопореній рейці кермового механізму.

Зусилля прямого і зворотного включення ГПК є експлуатаційною характеристикою, що відбиває зручність і безпека керування автомобілем. Зусилля прямого включення відповідає стану, коли скручування торсіона кермом приводить до підвищення тиску в порожнині силового циліндра. У якості зусилля зворотного включення можна прийняти поздовжню силу T , що діє з боку дороги на кероване колесо, при якому у порожнині силового циліндра почне підвищуватися тиск масла, що нагнітається насосом при нерухливому кермі. При проведенні стендових випробувань ГПК для визначення сили T необхідно знати плече обкатування – відстань від середини плями контакту колеса з дорогою до крапки перетинання осі повороту колеса із площиною дороги.

Величина сили T відбиває здатність ГПК протистояти поштовхам при наїзді колеса на одиничні перешкоди і стійкість автомобіля при аварійному руйнуванні шини.

Маневреність, забезпечувана ГПК, відбиває можливість здійснення швидких поворотів автомобіля, яка прямо залежить від передаточного числа кермового механізму і ефективності підсилювача. Зрозуміло, що для важких

						ДРАТТАМ 23 20111. 000 ПЗ	Арк.
							37
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата			

використовуючи результати випробування ГПК при відключеному силовому циліндрі розрахувати показник ефективності ГПК і побудувати графік $E_{ГПК} = f(P_{рк})$;

= на цьому ж графіку побудувати залежність зусилля на кермі $P = f(P_{рк})$ і тиску в гідросистемі $p = f(P_{рк})$.

5 Оцінити реактивність дії ГПК як властивість силового зв'язку:

розбити залежність $P = P_{рк} - P_{у} = f(P_{рк})$ на 5 рівних інтервалів $\Delta P_{рк}$ і знайти відповідні до цих інтервалів значення $\Delta(P_{рк} - P_{у})$;

розрахувати значення показника реактивності і побудувати криву $\rho = f(P_{рк})$ по крапках, відповідних до середин інтервалів.

6 Визначити зусилля зворотнього включення ГПК:

– включити насос, встановити кермо в середньому положенні і зафіксувати його від мимовільного повороту, записати показання манометра;

– з'єднати кермову тягу з навантажувальним майданчиком так, щоб вона виявилася навісу;

= плавно навантажувати майданчик гирями до моменту початку збільшення тиску по манометру;

- розрахувати зусилля зворотнього включення T , прийнявши довжину важеля кермової трапеції 165 мм, плече обкатування керованого колеса 12 мм.

					ДРАТТАМ 23 2011. 000 ПЗ	Арк.
						40
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

4 РОЗРАХУНОК ЕФЕКТИВНОСТІ СПРОЕКТОВАНОЇ КОНСТРУКЦІЇ

4.1 Визначення собівартості виготовлення

Для того щоб визначити витрати на покупку сировини й матеріалів, необхідних для виготовлення конструкції скористаємося формулою (4.1) [18]

$$M = C_M \cdot Q_M \cdot \left(1 + \frac{K_{ГЗ}}{100}\right). \quad (4.1)$$

З метою впорядкування витрат на покупку сировини й матеріалів зводимо дані в таблицю 4.1.

Таблиця 4.1 – Витрати на покупку сировини й матеріалів

Матеріал (сировина)	Одиниці виміру	Необхідна кількість матеріалів	Ціна, грн.	Сума, грн.
Кругляк	м	0,5	121	
Трубний прокат	м	4,5	86	
Кругляк, бронза	м	0,15	336	
Листовий метал	м	1,2	847	
Пруток	м	0,7	53	
Грунтовка	Кг	1,5	82	
Фарба	Кг	1,2	170	
Літол	Кг	0,35	62	
Швелер	м	2,5	103	
Різне				1400
Всього + —) .				3557,6
Розходи на транспортування				249,03
Всього				3806,63

Для того щоб визначити витрати на покупні вироби й напівфабрикати скористаємося формулою (4.2)

$$P_{\text{И}} = C_i \cdot \eta_i \cdot \left(1 + \frac{K_{\text{ГЗ}}}{100}\right) . \quad (4.2)$$

З метою впорядкування витрат на покупні вироби зводимо дані в таблицю 4.2.

Таблиця 4.2 – Витрати на покупні вироби

Найменування покупного виробу	Кількість, шт.	Ціна за одиницю, в грн.	Сума, грн.
Насосна станція	1	5250,0	5250
Кільце стопорне	4	1,6	6,4
Підшипник № 205	4	182,0	728
Електрокабель, м	5,5	79,0	434,5
Електроустаткування	1	281,0	281
Болти М8х18	16	9,3	148,8
Гайки М8	10	6,4	64
Шайба	40	0,5	20
Шайби пружинні	10	0,4	4
Шпонка призматична	4	1,0	4
Болт фундаментний	4	230,0	920
Різне	-	-	800
Всього			8660,7

$$C_{\text{Ц}} = 3806,63 + 8660,7 + 3782,4 + 378,24 + 1081,76 + 3933,69 + 5673,6 + 27317,03 \text{ грн.}$$

Розрахунок витрат на загальногосподарських видатки виконаємо по формулі (4.9)

$$P_{\text{охр}} = Z_0 \cdot K_{\text{охр}} \quad (4.9)$$

де— $K_{\text{охр}}$ коефіцієнт, що враховує загальногосподарські видатки, ухвалюємо. $K_{\text{охр}} = 1,6$

Виконуємо підстановку раніше обчислених значень у формулу (4.9)

$$P_{\text{охр}} = 3806,63 \cdot 1,6 = 6051,84 \text{ грн.}$$

Розрахунок загальних витрат виконаємо по формулі (4.10)

$$C_{\text{ПР}} = C_{\text{Ц}} + P_{\text{охр}} \cdot \quad (4.10)$$

Виконуємо підстановку раніше обчислених значень у формулу (4.10)

$$C_{\text{ПР}} = 27317,03 + 6051,84 = 33368,74 \text{ грн.}$$

Розрахунок витрат на не виробничі потреби виконаємо по формулі (4.11)

$$P_{\text{ВН}} = C_{\text{ПР}} \cdot K_{\text{внпр}} \quad (4.11)$$

					ДРАТТАМ 23 2011. 000 ПЗ	Арк.
						46
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		

де $K_{енер}$ – коефіцієнт, що враховує не виробничі видатки, ухвалюємо $K_{енер} = 0,05$.

Виконуємо підстановку раніше обчислених значень у формулу (4.11)

$$P_{ВН} = 33368,74 \cdot 0,05 = 1668,44 \text{ грн.}$$

4.4 Визначення загальних витрат на виготовлення конструкції

Розрахунок загальних витрат на виготовлення конструкції стенда, покупку матеріалів, виплату коштів виконаємо по формулі (35)

$$C_{Общ} = C_{ПР} + P_{ВН}. \quad (4.12)$$

Виконуємо підстановку раніше обчислених значень у формулу (4.12)

$$C_{ПР} = 33368,74 + 1668,44 = 35037,18 \text{ грн.}$$

Таким чином, орієнтовна вартість виготовлення спроектованого стенда для дослідження експлуатаційних характеристик рульового керування з підсилювачем становить 35037,18 грн.

									Арк.
									47
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата	ДРАТТАМ 23 2011. 000 ПЗ				

ВИСНОВОК

Відповідно до поставленої мети, у рамках виконання бакалаврської роботи був спроектований стенд для дослідження експлуатаційних характеристик рульового керування з підсилювачем.

У процесі виконання роботи були вирішені наступні завдання:

По-перше, розглянуті конструкції підсилювачів рульового керування.

По-друге, розроблені технічне завдання, технічна пропозиція на розроблювальну конструкцію. У графічному середовищі Solidworks змодельовано 3D модель стенда.

По-третє, розглянуті конструктивні особливості досліджуваного підсилювача рульового керування, визначені параметри для оцінки експлуатаційних характеристик ГПК, розроблені методичні вказівки по роботі на стенді.

По-четверте, проведений розрахунок економічної ефективності проекрованої конструкції.

					<i>ДРАТТАМ 23 2011. 000 ПЗ</i>	<i>Арк.</i>
<i>Змн.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>		48

8 Детали машин : учеб. для вузов / Л. А. Андриенко [и др.] ; под ред. О. А. Ряховского. - 2-е изд., перераб. ; Гриф МО. - Москва : Изд-во МГТУ им. Н. Э. Баумана, 2004. - 519 с.

9 Дунаев, П. Ф. Конструирование узлов и деталей машин : учеб. пособие для вузов / П. Ф. Дунаев, О. П. Леликов. - 11-е изд., стер. ; Гриф МО. - Москва : Академия, 2008. - 496 с.

10 Кузнецов, А. С. Малое предприятие автосервиса : организация, оснащение, эксплуатация / А. С. Кузнецов, Н. В. Белов. - Москва : Машиностроение, 1995. - 303 с.

11 Крамаренко, Г.В. Техническое проектирование автотранспортных предприятий и станций технического обслуживания / Г.В. Крамаренко, И.В. Баринов. - М.: Транспорт, 1985. - 230 с.

12 Напольский, Г.М. Технологическое проектирование автотранспортных предприятий и станций технического обслуживания / Г.М. Напольский - М.: Транспорт, 1991. - 320 с.

13 Живоглазов, Н.И. Методические указания к расчету технологического оборудования - Тольятти, ТолПИ, 1994 - 67с.

14 Анурьев, В.И. Справочник конструктора - машиностроителя: В 3-х т. Т.3 - 5-е изд. - М.: Машиностроение, 1980.

					<i>ДРАТТАМ 23 20111. 000 ПЗ</i>	<i>Арк.</i>
						50
<i>Змн.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>		

ДОДАТКИ

					ДРАТТАМ 23 20111. 000 ПЗ	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата		51

Хмельницький національний університет
Факультет інженерії, транспорту та архітектури
Кафедра трибології, автомобілів та матеріалознавства

«Розробка конструкції стенда для дослідження експлуатаційних характеристик рульового керування автомобіля з підсилювачем»

Виконав студент 3 курсу,
група АТс -20-2
Дмитро ОНІЩУК

Хмельницький, 2023 р.

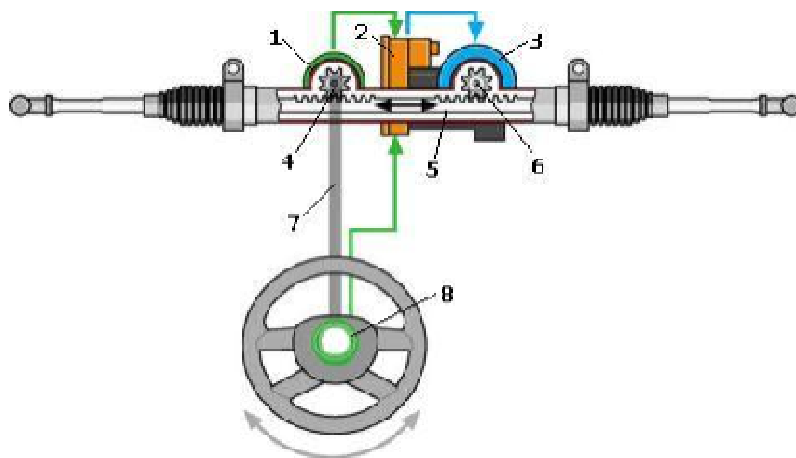
Мета та завдання бакалаврської роботи

Метою ВРБ є проектування стенда для дослідження експлуатаційних характеристик рульового керування з підсилювачем.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати наступні завдання:

- розглянути конструкції підсилювачів рульового керування;
- розробити технічне завдання, технічна пропозиція на розроблювальну конструкцію;
- розглянути конструктивні особливості досліджуваного підсилювача рульового керування, визначити параметри для оцінки експлуатаційних характеристик ГПК, розробити методичні вказівки по роботі на стенді;
- провести розрахунок економічної ефективності проекрованої конструкції.

АНАЛІЗ СТАНУ ПИТАННЯ

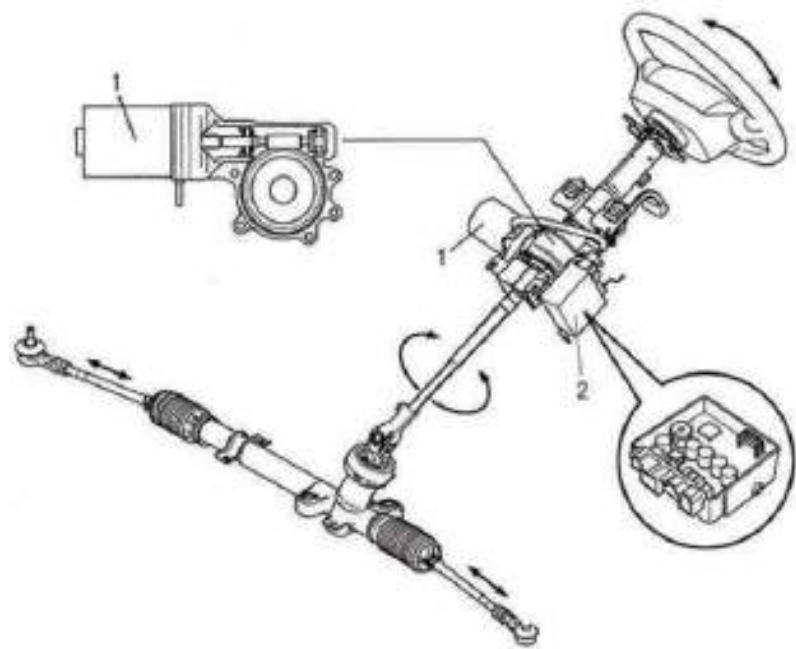
1 – корпус рейкового КМ; 2 – електронний блок;
3 – електродвигун; 4 – шестірня підсилувача; 5 – рейка;
6 – шестірня кермового механізму; 7 – вал керма; 8 – датчики моменту і кута повороту керма

Схема ЕПК із двома шестірнями

1 – вал із шестірнею КМ; 2 – вал керма; 3 – датчики моменту і кута повороту; 4 – рейка КМ; 5 – гайка на циркулюючих кульках; 6 – передача ремінна; 7 – електричний двигун; 8 – електронний блок керування

Схема ЕПК з паралельним приводом

АНАЛІЗ СТАНУ ПИТАННЯ

1 – електродвигун із черв'ячним механізмом; 2 –
електронний блок

**Варіант компонування ЕПК на валу
керма**

Варіант компонування безредукторного ЕПК на
кермовій колонці з регульованим положенням
керма по висоті

РОЗРОБКА КОНСТРУКЦІЇ СТЕНДА ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКСПЛУАТАЦІЙНИХ ХАРАКТЕРИСТИК РУЛЬОВОГО КЕРУВАННЯ З ПІДСИЛЮВАЧЕМ

До стенда пред'являються наступні вимоги:

1. Стенд повинен бути універсальним, тобто забезпечувати можливість проведення випробувань на ньому кермових механізмів з усіма відомими типами гідروпідсилювачів рульових керувань (інтегральним, напівінтегральним і нейтральним типами).

2. Забезпечити можливість визначення на стенді всіх параметрів і характеристик кермового механізму з гідропідсилювачем – регульовальних, навантажувальних, енергетичних, гідравлічних характеристик кермового механізму з гідропідсилювачем, гідравлічних характеристик пристроїв гідропідсилювача).

3. Максимальна споживана потужність електричного двигуна, не більша 4 кВт.

4. Габаритні розміри не більші, мм 1500x1000x2000.

5. Кріпильні вироби і металопрокат, що входять до складу стенда, повинні бути по можливості уніфікованими.

6. Зовнішній вигляд стенда повинен відповідати вимогам естетики (технічної), який також дозволяє ідентифікувати призначення пристрою.

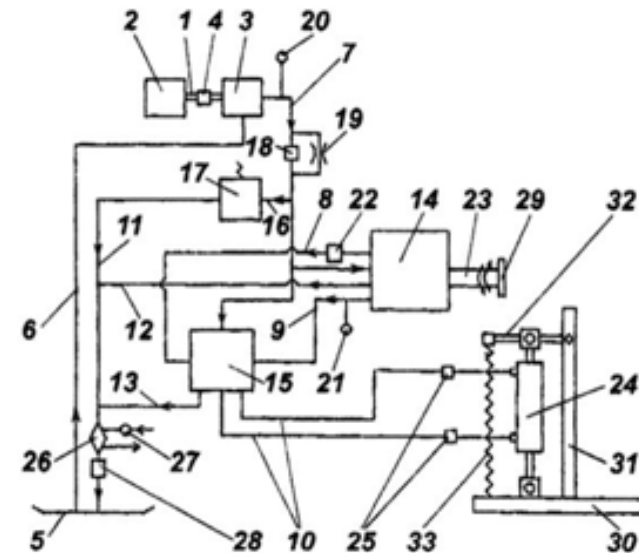
7. Конструкція повинна мати достатню твердість і міцність.

8. Конструкція стенда повинна виключати можливість викидання предметів, які становлять небезпеку для операторів, а також викиди змащувальних і інших робочих рідин.

9. При виконанні технічного обслуговування стенда використовувати експлуатаційні матеріали, які випускаються серійно і не вимагають використання спеціального інструмента.

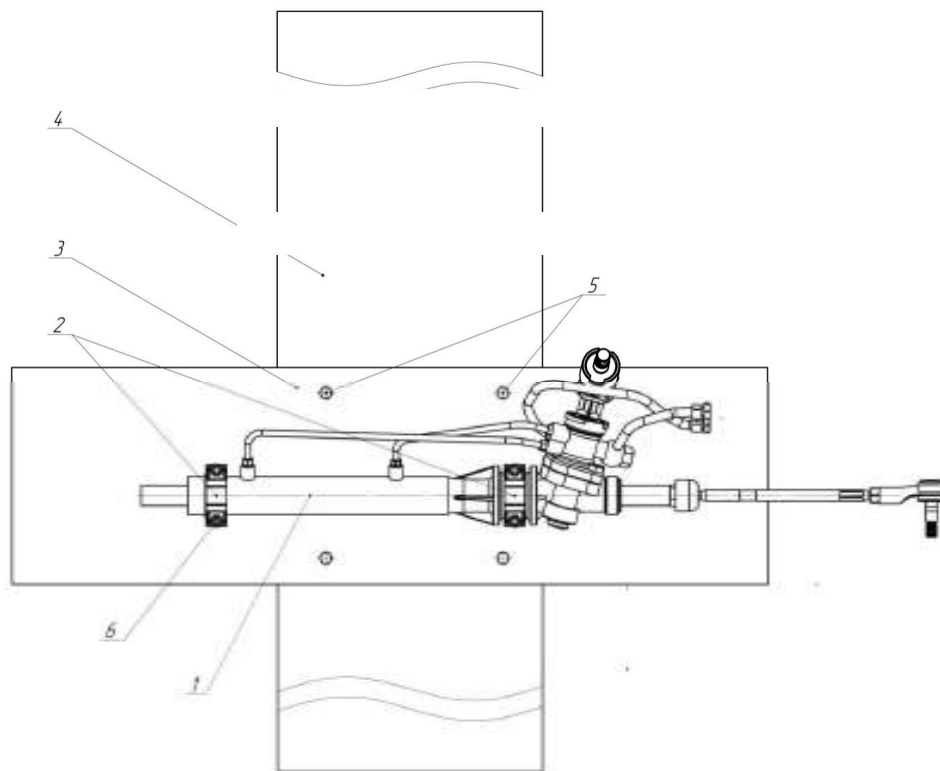
10. Конструкція стенда повинна бути по можливості дешева, міцна, безпечна, зручна, універсальна, технологічна і проста у виготовленню;

11. У розробленій конструкції стенда повинна бути передбачена можливість подальшого рестайлінга конструкції з метою модернізації технічних і естетичних якостей.

Гідравлічна схема стенда

РОЗРОБКА КОНСТРУКЦІЇ СТЕНДА ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКСПЛУАТАЦІЙНИХ ХАРАКТЕРИСТИК РУЛЬОВОГО КЕРУВАННЯ З ПІДСИЛЮВАЧЕМ

- 1 – ГПК;
- 2 – скоба;
- 3 – лист металевий;
- 4 – колона;
- 5 – дюбель-цвях;
- 6 – гайка кріплення

Кріплення гідропідсилювача на колоні

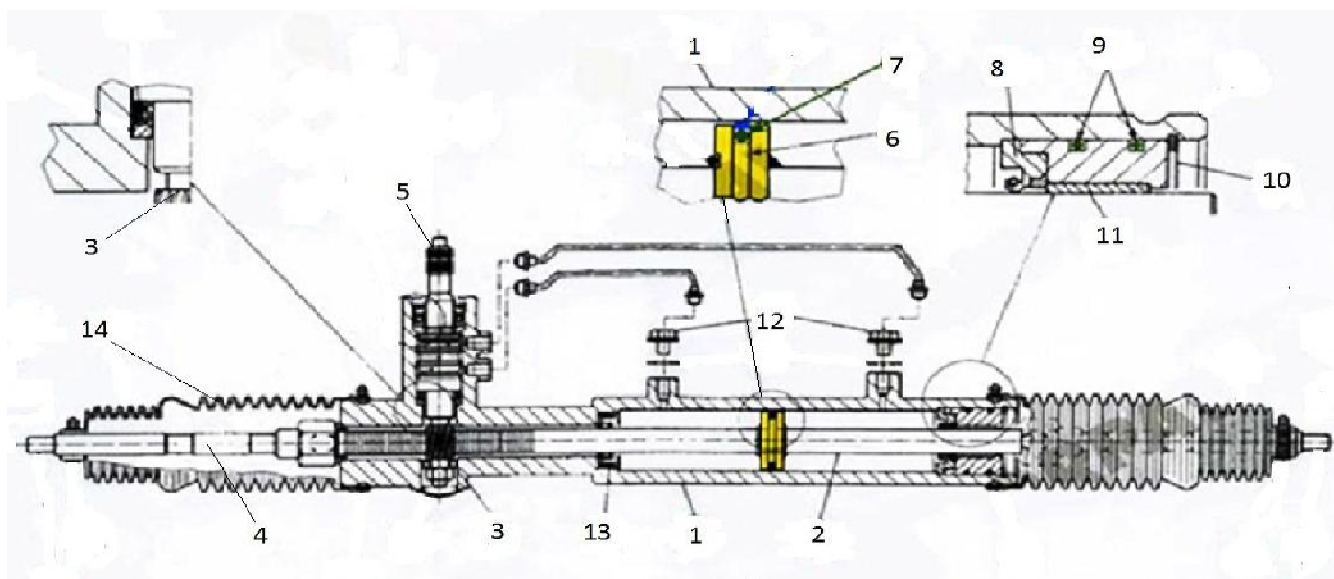
РОЗРОБКА КОНСТРУКЦІЇ СТЕНДА ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКСПЛУАТАЦІЙНИХ ХАРАКТЕРИСТИК РУЛЬОВОГО КЕРУВАННЯ З ПІДСИЛЮВАЧЕМ

Стенд в зборі

Після підбору всіх елементів конструкції стенда, робимо моделювання конструкції в 3D у графічному середовищі Solidworks

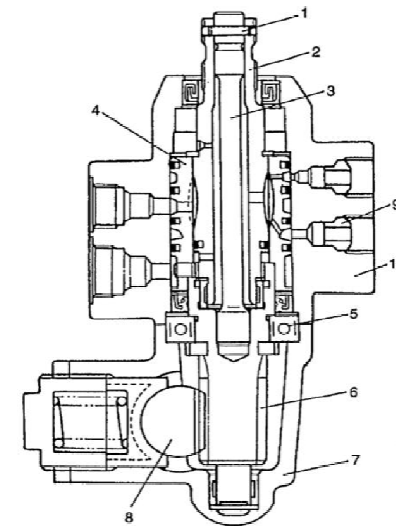
КОНСТРУКТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖУВАНОГО ПІДСИЛЮВАЧА РУЛЬОВОГО КЕРУВАННЯ

1 – корпус; 2 – шток-рейка; 3 – шестірня; 4 – кермова тяга; 5 – шліцевий хвостовик тангенціального золотника; 6 – поршень силового циліндра; 7 – ущільнення поршня; 8 – корпус ущільнення штока; 9 – ущільнювальні кільця; 10 – стопорне кільце; 11 – втулка; 12 – штуцери сталевих трубок; 13 – ущільнення штока; 14 – гофрований чохол

Рейковий кермовий механізм із гідропідсилювачем

КОНСТРУКТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖУВАНОВОГО ПІДСИЛЮВАЧА РУЛЬОВОГО КЕРУВАННЯ

1 – штифт; 2 – золотник; 3 – торсіон; 4 – обойма золотника; 5 – підшипник; 6 – шестірня; 7 – корпус кермового механізму; 8 – зубчаста рейка і шток гідроциліндра; 9. – конусні вставки кріплення трубок; 10 – корпус розподільника

Пристрій ГПК

Гідропідсилювач автомобіля Honda

КОНСТРУКТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖУВАНОВОГО ПІДСИЛЮВАЧА РУЛЬОВОГО КЕРУВАННЯ

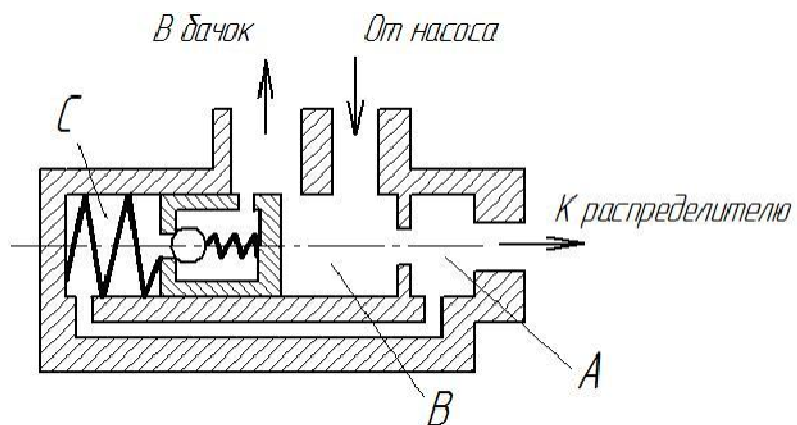

Схема регулювання потоку рідини в ГПК

Схема регулятора потоку рідини, що забезпечує зниження показника ефективності ГПК при високій швидкості руху автомобіля

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ПО ВИКОНАННЮ РОБІТ НА СТЕНДІ

1 Прогріти робочу рідину в ГПК і перевірити на наявність повітря в гідросистемі:

- переконатися в тому, що кран на лінії подачі рідини від насоса до розподільника відкритий, а навантажувальний пристрій не приєднаний до кермової тяги;
- включити насос і після 2...3 хвилин роботи зробити поворот керма із середнього положення в крайнє праве потім у крайнє ліве і знову в середнє положення;
- виключити насос і заміряти рівень рідини в бачку;
- включити насос і заміряти рівень рідини в бачку (якщо рівень рідини не поменшав, то в гідросистемі немає повітря);

2 Перевірити тиск спрацьовування запобіжного клапана і оцінити виток у розподільнику та циліндрі:

- включити насос, закрити кран у лінії подачі масла до розподільника і по манометру заміряти тиск, після чого відкрити кран;
- повернути кермо вправо до упору і, утримуючи його під навантаженням, заміряти по манометру максимальний тиск рідини;
- повернути кермо до упору вліво і, утримуючи його під навантаженням, заміряти по манометру максимальний тиск рідини;
- повторити вимір тиску в середньому положенні керма, зафіксувавши положення рейки;
- виключити насос, зрівняти отримані значення тисків рідини з тиском при закритому крані і зробити висновок про виток рідини в розподільнику та циліндрі.

3 Випробувати ГПК на чутливість дії:

- установити кермо в середнє положення, зафіксувати рейку;
- включити насос, установити стрілку положення керма на нуль шкали; повернути кермо на 1° і заміряти тиск рідини по манометру;
- повернути кермо на 2° і заміряти тиск рідини по манометру;
- повторювати виміру до моменту повного закручування торсіона в межах, передбачених конструкцією ГПК, після чого виключити насос;
- побудувати графік зміни тиску від кута повороту керма.

4 Випробувати ГПК на ефективність посилення:

- установити на кермо динамометр, приєднати кермову тягу до навантажувального пристрою;
- включити насос, установити на майданчик навантажувального пристрою гирю масою ...кг;
- повільно повертати кермо до моменту початку спрацьовування ГПК (початку підйому навантажувального майданчика) і зафіксувати показання динамометра і тиску рідини по манометру;
- повторювати випробування, додаючи гирі і збільшуючи навантаження на кермі до 200 Н, виключити насос;
- використовуючи результати випробування ГПК при відключеному силовому циліндрі розрахувати показник ефективності ГПК і побудувати графік $E_{ГПК} = f(P_{рк})$;
- на цьому ж графіку побудувати залежність зусилля на кермі $P = f(P_{рк})$ і тиску в гідросистемі $p = f(P_{рк})$.

РОЗРАХУНОК ЕФЕКТИВНОСТІ СПРОЕКТОВАНОЇ КОНСТРУКЦІЇ

Витрати на покупні вироби

Витрати на покупку сировини й матеріалів

Найменування покупного виробу	Кількість, шт.	Ціна за одиницю, в грн.	Сума, грн.
Насосна станція	1	5250,0	5250
Кільце стопорне	4	1,6	6,4
Підшипник № 205	4	182,0	728
Електрокабель, м	5,5	79,0	434,5
Електроустаткування	1	281,0	281
Болти М8х18	16	9,3	148,8
Гайки М8	10	6,4	64
Шайба	40	0,5	20
Шайби пружинні	10	0,4	4
Шпонка призматична	4	1,0	4
Болт фундаментний	4	230,0	920
Різне	-	-	800
Всього			8660,7

Визначення загальних витрат на виготовлення конструкції

Розрахунок загальних витрат на виготовлення конструкції стенда, покупку матеріалів, виплату коштів виконаємо по формулі

$$C_{\text{Общ}} = C_{\text{ПР}} + P_{\text{ВН}}.$$

Виконуємо підстановку раніше обчислених значень у формулу

$$C_{\text{ПР}} = 33368,74 + 1668,44 = 35037,18 \text{ грн.}$$

Таким чином, орієнтовна вартість виготовлення спроектованого стенда для дослідження експлуатаційних характеристик рульового керування з підсилювачем становить 35037,18 грн.

ВИСНОВОК

Відповідно до поставленої мети, у рамках виконання бакалаврської роботи був спроектований стенд для дослідження експлуатаційних характеристик рульового керування з підсилювачем.

У процесі виконання роботи були вирішені наступні завдання:

По-перше, розглянуті конструкції підсилювачів рульового керування.

По-друге, розроблені технічне завдання, технічна пропозиція на розроблювальну конструкцію. У графічному середовищі Solidworks змодельовано 3D модель стенда.

По-третє, розглянуті конструктивні особливості досліджуваного підсилювача рульового керування, визначені параметри для оцінки експлуатаційних характеристик ГПК, розроблені методичні вказівки по роботі на стенді.

По-четверте, проведений розрахунок економічної ефективності спроектованої конструкції.

Дякую за увагу!

